

УДК 378.147:811.111

**Застосування інноваційних форм і методів навчання при вивченні
іноземної мови у вищій школі**

**Применение инновационных форм и методов обучения при изучении
иностранного языка в высшей школе.**

**Use of innovative forms and methods of education in learning a foreign language
in high school**

Козак Тетяна Богданівна

Козак Татьяна Богдановна

Kozak Tetyana Bogdanivna

Тернопільський національний економічний університет

У статті виокремлено та охарактеризовано інноваційні форми та методи професійного навчання студентів на заняттях іноземної мови у вищій школі та виявлено їх вплив на ефективність іншомовної підготовки студентів.

Ключові слова: інноваційні форми і методи навчання, іноземна мова

В статтє выделены и охарактеризованы инновационные формы и методы профессионального обучения студентов на занятиях иностранного языка в высшей школе и выявлено их влияние на эффективность иноязычной подготовки студентов.

Ключевые слова: инновационные формы и методы обучения, иностранный язык

The article singled out and described innovative forms and methods of vocational training students in the classroom foreign language in high school and found their influence on foreign language performance of students.

Key words: innovative forms and methods of education, foreign language

Постановка проблеми. У системі інноваційних змін, що відбуваються в українському суспільстві (глобалізація соціально-економічних, політичних процесів, інтеграція до європейського освітнього простору), одне з перших місць посідає оновлення змісту вищої освіти з метою підготовки компетентних

і конкурентоспроможних випускників, котрі завдяки якісній іншомовній підготовці, матимуть змогу реалізовувати свою соціальну та мовну мобільність у міжкультурному спілкуванні та співпраці. Як наслідок, в умовах сьогодення особливо важливого значення набуває ефективно вивчення іноземних мов шляхом застосування у навчальному процесі інноваційних форм та методів навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема застосування новітніх технологій при вивченні іноземної мови у вищій школі, стала предметом активних наукових пошуків вітчизняних та зарубіжних дослідників. Питання застосування інноваційних технологій висвітлено у працях українських (Д. Давиденко, Т. Коваль, В. Коломієць, В. Краснопольський, О. Кужель, О. Левченко, В. Масальський, М. Онищенко, Л. Подопригора, В. Ткачук та ін.) та російських (І. Кошман, М. Ляховицький, Т. Полілова, В. Пономарьова та ін.) науковців. Різним аспектам вивчення іноземної мови присвятили свої праці такі вітчизняні дослідники: Д. Гулько, Ю. Дегтярьова, С. Ніколаєва, Т. Мартянова, Р. Мільруд, Е. Полат та інші.

Вивчення праць провідних учених, навчально-методичних матеріалів, основних форм та методів вивчення іноземної мови у вищій школі України засвідчили наявність основних **суперечностей** між:

– необхідністю і доцільністю досконалого вивчення іноземних мов у вищих навчальних закладах і недостатньою актуалізацією цієї проблеми в освітньому просторі України;

– наявністю інноваційних форм та методів оволодіння іноземною мовою і недостатнім рівнем їх застосуванням у вітчизняній практиці вищої освіти.

Наявність цих суперечностей зумовлює необхідність удосконалення рівня оволодіння іноземною мовою, шляхом застосування у навчальному процесі вищої школи інноваційних форм і методів навчання.

Мета нашого дослідження полягає у виокремленні та вивченні інноваційних форм і методів навчання та визначенні можливостей їх застосування при вивченні іноземних мов у вищій школі України.

Мета дослідження зумовила постановку таких **завдань**:

1. Розглянути основні підходи вітчизняних та зарубіжних дослідників, щодо трактування термінів «форма навчання», «метод навчання».

2. Виокремити та охарактеризувати інноваційні форми і методи професійного навчання студентів на заняттях іноземної мови у вищій школі та виявити їх вплив на ефективність іншомовної підготовки студентів.

У контексті здійснюваного дослідження вважаємо за необхідне більш детально зупинитись на трактуванні термінів «форма навчання» та «метод навчання» вітчизняними та зарубіжними дослідниками.

Результати проведеного нами дослідження свідчать, що у німецькій педагогіці до теперішнього часу немає чіткого розмежування на форми та методи навчання. Форма навчання як категорія залишається у сучасній педагогічній науці Німеччини багатогранною. У різних теоретичних концепціях німецьких учених поняття форми навчання охоплює різні педагогічні явища [7, с. 26]: види навчальної діяльності [8, с. 31], фази навчального процесу [16], організаційні умови навчання [9, с. 3; 10, с. 116; 11, с. 137], типи шкіл [15, с. 215]. Найчастіше дослідники прирівнюють форми навчання до методів [12, с. 60; 14, с. 26] та зараховують до методики навчання [7, с. 26].

На основі аналізу праць, присвячених трактуванню та систематизації методів навчання [1; 2; 3; 4; 5; 6], встановлено, що поняття методу навчання теж є достатньо широке. Саме тому у зарубіжній педагогіці до сьогоденного часу не припиняються дискусії стосовно найбільш точного його трактування.

Здійснений нами порівняльний аналіз трактування суті методу навчання, дозволяє стверджувати, що більшість вітчизняних (Н. Волкова, М. Фіцула) і російських (І. Харламов) науковців схиляються до тлумачення цієї категорії як упорядкованого способу взаємопов'язаної діяльності учителя/викладача та учнів/студентів, спрямованого на досягнення окреслених навчально-виховних завдань [2, с. 275; 5, с. 130; 6, с. 185].

Дослідження показало, що, на відміну від вітчизняних і російських дослідників, більшість теоретиків Німеччини обмежується констатацією факту,

що слово метод у перекладі з грецької означає дослідження, спосіб, шлях до досягнення мети. Однак у Німеччині існують ще й інші точки зору щодо трактування цього терміна як наукової категорії.

Німецькі науковці К. Кюнцлі (Ch. Künzli), Ф. Берчі (F. Bertschy) розуміють під методом навчання – гнучкі інструменти навчального процесу, які залежно від навчально-виховних завдань можуть змінюватися або пристосовуватися до них [13, с. 57].

Німецький дослідник А. Рот (A. Roth) відносить до поняття методу навчання усі заходи, що застосовує викладач під час навчального процесу [17, с. 24]. Отже, як бачимо поняття форми та методу навчання у сучасній науці є достатньо широкими.

Виклад основного матеріалу дослідження. На основі матеріалів дослідження та практичного досвіду викладання іноземної мови, зокрема німецької при підготовці майбутніх менеджерів та маркетологів у вищій школі, з'ясовано, що особливо важливим є застосування у навчальному процесі поряд з традиційними інноваційних форм та методів навчання. Оскільки вони стимулюють творчу активність студентів, вчать їх мислити, допомагають подолати невпевненість, сприяють самоствердженню, роблять навчальний процес захоплюючим і цікавим, а найголовніше спонукають студентів до діалогічного мовлення іноземною мовою професійного спілкування.

Для висловлення власних поглядів і переконань студентів, зіставлення їх з позиціями опонентів, обстоювання своєї думки у навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів України, зокрема економічних, важливе значення має застосування методу *навчальної дискусії*, за допомогою якого здійснюється групове обговорення проблеми, створення ситуації пізнавального спору з метою досягнення істини шляхом зіставлення різних думок. Цей метод вчить студентів самостійно мислити, розвиває у них вміння практичного аналізу, ретельної аргументації висунутих положень, навчає як відстоювати власну точку зору. Зауважимо, що важливою умовою ефективності навчальної

дискусії у ході вивчення іноземної мови є попередня змістовна та мовна підготовка, яка полягає в накопиченні необхідних знань з теми дискусії. [18].

На сучасному етапі при вивченні іноземної мови у вищих навчальних закладах важливого значення необхідно надавати застосуванню методу “*Pro i Contra debati*”. Це змагання між двома командами. Основні передумови проведення дебатів: наявність двох протилежних позицій щодо окресленої викладачем проблеми; кожна команда повинна ретельно готувати свої аргументи: кожен виступ має бути підтверджений доказами, доповідачі мають бути готовими до запитань та аргументів супротивників; учасники дебатів виступають послідовно. Перемога надається команді, яка більш ефективно й аргументовано довела свої позиції і спростувала протилежні.

Важливе значення під час професійної підготовки студентів на заняттях з іноземної мови має застосування *методу створення проблемних ситуацій*, який ґрунтується на реальному прикладі життєвої ситуації. Зауважимо, що навчання за вказаним методом відбувається у групах з 4–6 осіб та зорієнтоване на розвиток розумових сил студентів, їх самостійності, активності, творчого мислення. Важливою передумовою застосування цього методу у навчально-виховному процесі є самостійне формулювання студентами проблеми на основі постановки проблемних запитань і пізнавальних завдань, пошук шляхів її розв’язання через висунення гіпотез, вирішення проблеми і перевірка одержаних результатів [16; 18].

Метод створення проблемних ситуацій передбачає такі етапи [18]:

На першому – *початковому* – етапі студенти ознайомлюються з проблемною ситуацією, встановлюють передумови її виникнення, формулюють ключові завдання, здійснюють пошук можливих шляхів її розв’язання через висунення гіпотез.

Другий етап – *інформаційний* – зорієнтований на самостійне формування учнями джерельної бази. Критерієм відбору інформації слугують ключові завдання, виокремлені на першому етапі.

Визначення усіх альтернативних можливостей вирішення даної проблеми

і дослідження різних варіантів та шляхів її розв'язання здійснюється студентами на третьому етапі – *колективного обговорення*.

Четвертий етап – *резолуція* – полягає у визначенні студентами пріоритетних шляхів вирішення висуненої проблеми, на основі врахування всіх аргументів.

На п'ятому етапі – *диспуту* – кожна група студентів представляє результати дослідження та висуває якнайбільшу кількість аргументів щодо правдивості висунених ними ідей. Інші групи ретельно перевіряють обґрунтованість та відповідність їх тверджень. Позитивним на даному етапі є можливість студентів ознайомитися з різними точками зору щодо розв'язання висуненої проблеми та логікою її вирішення.

На заключному етапі – *порівняльного узагальнення* – здійснюється порівняння результатів дослідження кожної групи з вже існуючими у реальному житті, виокремлення найбільш вірогідних шляхів подолання висуненої проблеми та підбиття підсумків щодо проведеної студентами роботи [18].

Отже, застосування у навчальному процесі методу створення проблемних ситуацій забезпечує міцне засвоєння знань студентами, робить навчальну діяльність захоплюючою, оскільки вчить самостійно долати труднощі.

Матеріали дослідження свідчать, що не менш ефективним у процесі професійної підготовки студентів на заняттях іноземної мови є *метод ділової гри*, який сприяє створенню емоційно-піднесеної атмосфери, засвоєнню ними навчального матеріалу за допомогою емоційно насиченої форми його відтворення.

Ділові ігри мають важливе значення у навчально-виховному процесі, оскільки моделюють життєві та виробничі ситуації, професійні стосунки людей, взаємодію речей, явищ, допомагають учням подолати невпевненість, сприяють самоствердженню, найповнішому виявленню їх сил і можливостей. Вони можуть бути допоміжними методами у навчальному процесі при вивченні іноземної мови. Розвиваючий ефект досягається за рахунок імпровізації,

природного вияву вільних творчих сил студентів [15, с. 252].

Виявлено, що важливого значення на заняттях іноземної мови має застосування інформаційно-комунікаційних технологій. Складність опанування саме іноземними мовами полягає у недостатньому досвіді і практиці спілкування з носіями мови, у обмежених можливостях почути німецьку мову. Саме за допомогою Інтернету, студенти мають змогу у режимі online слухати та дивитись відео, спілкуватись з носіями мови та розуміти культуру країни, мову якої вони вивчають.

Висновки. Результати проведеного нами дослідження свідчать, що під час професійної підготовки майбутніх менеджерів та маркетологів у вищій школі важливого значення необхідно надавати застосуванню інноваційних форм і методів навчання, спрямованих на якісне засвоєння знань, умінь, і навичок студентами, розвиток їхньої розумової діяльності, виявлення умінь та навичок критичного осмислення проблем, набуття досвіду самостійного опрацювання навчального матеріалу, пошукової роботи, набуття якостей, які стануть у нагоді в професійній діяльності і подальшому житті.

Література

1. Алексюк А. Н. Общие методы обучения в школе / Алексюк А. Н. – Изд. 2-е, перераб. и дополн. – К. : Рад. школа, 1981. – 207 с.
2. Волкова Н. П. Педагогіка : [посібн. для студ. вищ. навч. закл.] / Волкова Н. П. – К. : Академія, 2001. – 576с.
3. Малік М. Інтерактивні технології навчання в професійній підготовці викладачів [Електронний ресурс]. – Київ, 2006. – Режим доступу : 1.04.2009 : <<http://www.civicua.org/main/data?t=2&c=1&q=993939>>. – Загол. з екрана. – Мова укр.
4. Мартиненко С. М. Загальна педагогіка : Навч. посібн. / С. М. Мартиненко, Л. Л. Хоружа. – К. : МАУП, 2002. – 176 с.
5. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посібн. [для студ. вищ. педагог. закл. освіти] / Фіцула М. М. – 2-е вид. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2003. – 192 с.

6. Харламов И. Ф. Педагогика : учебное пособие / Харламов И. Ф. – М. : Гардарики, 1999. – 4-е изд. – 519с.
7. Хоменко Т. А. Тенденції розвитку форм навчання середньої школи Німеччини в другій половині ХХ ст. : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Хоменко Тетяна Анатоліївна. – Кіровоград, 2005. – 195 с.
8. Aebli H. Zwölf Grundformen des Lehrens / H. Aebli . – Stuttgart : Klett-Cotta, 1994. – 410 S.
9. Bötcher W. Lehrer und Schüler machen Unterricht / W. Bötcher, G. Otto. – München : Urban und Schwarzenberg, 1978. – 244 S.
10. Diederich J. Theorie der Schule / J. Diederich, H.-E. Tenorth . – Berlin : Cornelsen, 1997. – 256 S.
11. Führ Ch. Deutsches Bildungswesen seit 1945 / Christoph Führ. – Bonn : Inter Nationes, 1996. – 342 S.
12. Glöckel H. Vom Unterricht / H. Glöckel. – Bad Heilbrunn : Klinkhardt, 1992. – 360 S.
13. Künzli Ch. Didaktisches Konzept Bildung für eine nachhaltige Entwicklung / Christine Künzli, Franziska Bertschy. – Bern : Institut für Erziehungswissenschaft. – 3. überarbeitete Fassung, 2008. – 71 S.
14. Ortner R. Kind – Schule – Gesundheit / R. Ortner. – Donauwörth : Ludwig Auer, 1979. – 216 S.
15. Peterßen W. H. Handbuch: Unterrichtsplanung / W. H. Peterßen. – München : Ehrenwirth, 1996. – 458 S.
16. Prange K. Bauformen des Unterrichts / K. Prange. – Bad Heilbrunn : Klinkhardt, 1986. – 291 S.
17. Roth A. Die Elemente der Unterrichtsmethode / A. Roth, H.-G. Roth. – München : List, 1978. – 155 S.
18. Weber B. Handlungsorientierte Methode / Birgit Weber. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : 18.03.2009 : <<http://www.sowi-online.de/methoden/dokumente/weberho.htm#aa1>>. – Загол. з екрана. – Мова нім.